

ಶ್ರೀ
ದುರುಹೈಪಾ
ತರಂಗಿಣೀ

*ವಿದ್ವಾನ್ ಕೆ.ಎಸ್. ಭಾಸ್ಕರ ಭಟ್ಟಃ

ಮುನ್ನುಡಿ

ಶಂಕರಚೂಡಾಸಂಗಾತ್ ಗಂಗೋತ್ಕುಂಗಾ ತರಂಗಿಣೀನೈಷಾ |
ಶಂಕರಪಾದಸ್ವರ್ಣಾತ್ ನಾಣೀ ಲೋಕಾನ್ ಪನಿತ್ರಯತಿ ||

ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಮುನ್ನುಡಿಯೊಂದನ್ನು ಬರೆಯಬೇಕೆಂದು ಶ್ರೀರಾಮ-ಚಂದ್ರಾಪುರ ಮಠಾಧೀಶರಾದ ಶ್ರೀಮಜ್ಜಗದ್ಗುರು ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರ ಭಾರತೀಸ್ವಾಮಿಗಳವರು ನನಗೆ ಆದೇಶವನ್ನತ್ತರು. ಮಿತ್ರರಾದ ವಿದ್ವಾನ್ ಕೆ. ಎಸ್. ಭಾಸ್ಕರ ಭಟ್ಟರ ಸ್ನೇಹಪೂರ್ಣವಾದ ಆಮರೋಧವೂ ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ನನಗಿರುವ ಅಭಿಮಾನವೂ ಸೇರಿಕೊಂಡವು. ಪ್ರಭುಸಂಮಿತ, ಮಿತ್ರಸಂಮಿತ. ಕಾಂತಾಸಂಮಿತಗಳಾದ - ಈ ಮೂರು ಅಂಶಗಳು ಮುನ್ನುಡಿಗಿ ಪ್ರೇರಕವಾದವು.

ಇಂದಂ ಸಂಸ್ಕೃತಸಾಹಿತ್ಯೋದ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಕಾವ್ಯಕುಸುಮಗಳು ಅರಳಿವೆ. ಸೌಂದರ್ಯದಿಂದಲೂ ಸುಗಂಧದಿಂದಲೂ ಸಹೃದಯರ ಹೃದಯವನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಬಲ್ಲ ಹೂಗಳು ಪರಿಮಿತ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿವೆಯೆಂದು ನನಗೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಗುಣಮಟ್ಟದ ಇಳಿತಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳು ಹಲವಿರಬಹುದು. ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯಸಾಹಿತ್ಯವು ಭಾರತೀಯ ಭಾಷಾಕವಿಗಳ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಮುದ್ರಿಸಿದಾಗ ದೇಶ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಬಗೆಯ ಕಾವ್ಯಗಳು ಬರಲಾರಂಭಿಸಿದವು. ಈ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೇಲೆ ಕೆಲವು ಸತ್ಪರಿಣಾಮಗಳಾದವು. ಆದರೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮವು ಉಪೇಕ್ಷಣೀಯವಲ್ಲ. ಭಾರತೀಯ ಕಾವ್ಯ ಮೂಲಮಾನಸ ಕವಿಗಳ ಕೈಕಟ್ಟುವ ವಿಯಮಾವಳಿ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಬಲಿಯಿತು. ಅದೇ ಫಲವಾಗಿ ಈಗ ನವೋದಯ ಸಾಹಿತ್ಯವೆಂದು ಹೆಸರಾಂತ ವಾಚ್ಯವೆಂದ ಉದಯ. ಸಾಹಿತ್ಯಪ್ರವೃತ್ತಿ ದಲ್ಲಿ ಈ ಬದಲಾವಣೆ ಮತ್ತು ಬೆಳವಣಿಗೆ ಸಹಜವಾದದ್ದು. ಇದು ಆಕ್ಷೇಪಣೀಯ ವೆಂದೇನೂ ನಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಲ್ಲ. ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಯೌವನ ಬಂದಂತೆ ಅಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆ ಬೆಳವಣಿಗೆಗಳು ಒಟ್ಟಿಗೆ ನಡೆಯುತ್ತವೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರವಾದ ಬದಲಾವಣೆ ಯಾಗಲಿ, ಬೆಳವಣಿಗೆಯಾಗಲಿ, ನಮಗೆ ಆಪೇಕ್ಷಣೀಯವಾದದ್ದು. ಮುಖ್ಯನಿಂದಾಗುವ ಬದಲಾವಣೆಯಾಗಲಿ, ಕ್ರಾನ್ತಿನಿಂದಾಗುವ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಾಗಲಿ. ಇಷ್ಟ ವಾದದ್ದಲ್ಲ.

ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ನಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರದೊಳಗೆ ನುಸುಳಿದಾಗ, ಛರ್ಮ ಶಾಸ್ತ್ರದ ವಿಧಿಗಳು ಹೇಗೆ ಗಾಳಿಗೆ ತೂರಿಹೋದವೋ ಹಾಗೆಯೇ ನವೋದಯ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಬಂದಾಗ ಕಾವ್ಯಮೂಲಮಾನಸೀಯವುಗಳೆರಡೂ ಹೋದವು. ನಿಯಮಗಳೆಲ್ಲವೂ ಬಂಧಕಗಳೆಂಬ ಭಾವನೆ ತಳ ಊರಿತು. ದೇಶ

ಕಾಲಾನುರೋಧವಾಗಿ ನಿಯಮಗಳ ಪರಿವರ್ತನೆ ಅವಶ್ಯಕವೇನೋ ಹೌದು. ಆದರೆ ಆದದ್ದೇನು? ಹೊಸನಿಯಮ ಯಾವುದೂ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಹಳೆಯನಿಯಮವೆಲ್ಲ ಸಡಿಲಿತು. ಈ ನವೋದಯ ಕಾವ್ಯಗಳ ಪ್ರಭಾವವು ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೇಲೂ ಆಯಿತು. ಅಲಂಕಾರಿಕರ ಕಟ್ಟುಪಾಡುಗಳೂ ದೀರ್ಘಾನುಭವದಿಂದ ಬಂದ ಉಪದೇಶಗಳೂ ಮೂಲೆಗುಂಪಾದವು. ಭಂದಾಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಕಾಲ್ಪೊಡಕೆಂದು ಗಣಿಸಲಾಯಿತು. ವ್ಯಾಕರಣನಿಯಮೋಲ್ಲಂಘನೆ ಸಹಜವಾಯಿತು. ನಿತ್ಯವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿರುವ ದೇಶ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಕರಣದ ಕಟ್ಟು ಸಡಿಲವಾಗುವುದು ಸಹಜ. ಆ ಸಡಿಲಿಕೆ ಆ ಭಾಷೆಗೆ ಒಗ್ಗಿಕೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಅದು ಎಂದಿಗೂ ಸಹ್ಯವಲ್ಲ. ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಅದು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದರೆ ಅಜ್ಞಾನ ವಿಜೃಂಭಿತವಾಗಿ ಉಪಹಸನೀಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಕಾವ್ಯಪ್ರಕಾಶದ ಸಪ್ತಮೋಲ್ಲಾಸದಲ್ಲಿ ಮಮ್ಮಟ ಭಟ್ಟರು ಎಣಿಸಿರುವ ಎಲ್ಲ ಕಾವ್ಯದೋಷಗಳಿಗೆ ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ಹುಡುಕುವುದು ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಷ್ಟವೇನಲ್ಲ.

ಸಾಹಿತ್ಯವೆಂದರೇನು? ಕುಂತಕನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—

“ತಸ್ಯಾಂ (ಸಹೃದಯಾಹ್ಲಾದಕಾರಿತಾಯಾಂ) ಸ್ಪರ್ಧಿತ್ವೇನ ಯಾಸಾಮವಸ್ಥಿ ತಿಃ ಪರಸ್ಪರ ಸಾಮ್ಯಮವಸ್ಥಾನಂ ಸಾ ಸಾಹಿತ್ಯಮುಚ್ಯತೇ” (ವಕ್ರೋಕ್ತಿಜೀವಿತ ೧-೧೭) ರಸಿಕರಿಗೆ ಆನಂದವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಶಬ್ದಾರ್ಥಗಳು ನಾನು ಮುಂದು ತಾನು ಮುಂದೆಂದು ಸ್ಪರ್ಧಿಸುತ್ತ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿರುವುದು ಸಾಹಿತ್ಯ.

ರಾಜಶೇಖರನು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯವಿೂಮಾಂಸೆಯಲ್ಲಿ (ಅಧ್ಯಾಯ ೨) “ಶಬ್ದಾರ್ಥಯೋರ್ಯಥಾವತ್ ಸಹಭಾವೇನ ವಿದ್ಯಾ ಸಾಹಿತ್ಯವಿದ್ಯಾ” ಎಂದು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಶಬ್ದಾರ್ಥಗಳ ಸಹಭಾವವೇ ಸಾಹಿತ್ಯ. ಶಾಸ್ತ್ರ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿಯೂ ವರ್ತಮಾನ ಪತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಶಬ್ದಾರ್ಥಗಳು ಸಹಭಾವದಿಂದಲೇ ಇರುತ್ತವೆಯಲ್ಲವೆ? ಕಾವ್ಯವಾಚ್ಯಯದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವೇನೆಂದರೆ, ಸಹೃದಯರಿಗೆ ಆನಂದವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ರಮಣೀಯತೆಯೇ ವಿಶೇಷ. ಈ ರಮಣೀಯತೆ ಶಬ್ದದಿಂದಲೋ ಅರ್ಥದಿಂದಲೋ ಆಗಬೇಕಾದ್ದು. ಯಾವ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಇವೆರಡೂ ಅಹಮಹಮಿಕೆಯಿಂದ ರಮಣೀಯತೆಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತವೆಯೋ ಅದು ಸಾಹಿತ್ಯ.

ಕಾವ್ಯಲಕ್ಷಣ, ಶಬ್ದಾರ್ಥಸ್ವರೂಪ, ಗುಣ, ಅಲಂಕಾರ, ರೀತಿ, ಭಾವ, ರಸ-ಮುಂತಾದವುಗಳ ಕೂಲಂಕಷವಾದ ವಿವೇಚನೆ ಕಾವ್ಯವೀಮಾಂಸೆ. ಇದೇ ಸಾಹಿತ್ಯವಿದ್ಯೆ. ಕಾವ್ಯವುರುವವನ್ನೆ ಪತ್ತಿ ‘ಸಾಹಿತ್ಯವಿದ್ಯೆ ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ ರಾಜಶೇಖರ. ಸಾಹಿತ್ಯವಿದ್ಯೆಯೇ ಅಲಂಕಾರಶಾಸ್ತ್ರ; ಇದಕ್ಕೆ ಆತನು ಎಷ್ಟು ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆಂದರೆ, ಈ ಶಾಸ್ತ್ರವು ವೇದಕ್ಕೆ ಏಳನೇ ಅಂಗವನ್ನುತ್ತಾನೆ (ಉಪಕಾರಕತ್ವಾತ್ ಅಲಂಕಾರಃ ಸಪ್ತಮಮಂಗಮಿತಿ ಯಾಯಾನವರೀಯಃ) ಕವಿಯು ಕಾವ್ಯರಚನೆಗೆ

ತೊಡಗುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ವ್ಯಾಕರಣಾದಿ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಆತನ ದೃಢವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. (ಶಾಸ್ತ್ರಪೂರ್ವಕತ್ವಾತ್ ಕಾವ್ಯಸ್ಯ ಪೂರ್ವಂ ಶಾಸ್ತ್ರೇಷ್ಟಭಿನಿಶೀತ) ಲೋಕಶಾಸ್ತ್ರಕಾವ್ಯಾದ್ಯವೇಕ್ಷಣಗಳಿಂದಲೂ ಕಾವ್ಯಜ್ಞರಲ್ಲಿ ಪಡೆದ ಶಿಕ್ಷಣದಿಂದಲೂ ಸನ್ನದ್ಧರಾಗಿರುವ ಪ್ರತಿಭಾಶಾಲಿಗಳು ಕಾವ್ಯರಚನೆಗೆ ಕೃಹಾಕಚೇಕೆಂದು ಅಭಿಜ್ಞರಾದ ಪ್ರಾಚೀನರು ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಕಾವ್ಯರಚನೆಯ ಉದ್ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಂತಾಸಂಮಿತವಾದ ಉಪದೇಶವಿರಬೇಕೆಂಬುದೊಂದು ಮುಖ್ಯವಾದದ್ದು. ಮೊದಲೇ ದಾರಿಗೆಟ್ಟಿರುವ ಜನತೆಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕವೂ ಪರಿಣಾವಂಕಾರಿಯಾದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರತಕ್ಕದ್ದೂ ಆದ ಜೀವನ ಸಂದೇಶವಿಲ್ಲದ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಬೇಕಾದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಾದರೂ ಏನು? ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬರೆಯಬೇಕೆಂದು ರಾಜಾಜ್ಞೆಯೇನೂ ಇಲ್ಲವಷ್ಟೆ! ಬರೆಯದಿದ್ದರೆ ಪಾಪ ಬರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರವು ಹೇಳಿಯೂ ಇಲ್ಲ! ಭಾವಗೀತೆಯೆಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಹೊತ್ತು ಬರುತ್ತಿರುವ ಅರ್ಥವಾಗದ ಕಗ್ಗಗಳಿಂದ ಮನೋರಂಜನೆಯೂ ಇಲ್ಲ.

ಪದ್ಯಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಗೇಯತಾಗುಣವು ಅಧಿಕವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಗದ್ಯಕಾವ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಿಯವಾಗಬಲ್ಲದು. ಗೇಯತೆಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಛಂದಸ್ಸು. ತಾಳಲಯಬದ್ಧವಾಗಿವಾಚನಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಛಂದೋನಿಯಮವು ಅವಶ್ಯಕ. 'ಅಖಿ ಮಾಷಂ ಮಷಂ ಕುರ್ಮಾತ್ ಛಂದೋಭಂಗಂ ನ ಕಾರಯೇತ್' ಎಂಬನುಡಿಯು ಛಂದಸ್ಸಿನ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವನ್ನು ಸಾರುತ್ತದೆ. ಯತಿನಿಯಮವನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿರುವುದೂ ವಾಚನಸೌಕರ್ಯಕ್ಕಾಗಿಯೇ. ಛಂದಃಶಾಸ್ತ್ರವು ಅಪರಿಮಿತವಾಗಿದ್ದು ಹೊಸಹೊಸ ಛಂದಃ ಪ್ರಕಾರಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿದೆ. ಯಾವ ಹೊಸ ಪ್ರಕಾರವಾದರೂ ಮೂಲಭೂತವಾದ ಅಕ್ಷರ, ಮಾತ್ರಾ,ಪಾದ, ಯತಿಗಳ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸದೇ ಹೋದಾಗ, ಇತ್ತ ಸದ್ಯವೂ ಆಗದೆ ಅತ್ತ ಗದ್ಯವೂ ಆಗದೆ ವಾಚಕರ ಅವಹೇಳನಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರವಾಗುತ್ತದೆ.

ಯಾವ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನೂ ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡದೆ ಕಾವ್ಯಲಕ್ಷಣಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೋದದೆ ಕಾವ್ಯಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೂ ಓದದೆ, ಕಾವ್ಯಜ್ಞರ ಅನುಭವ ಪೂರ್ಣವಾದ ಸಲಹೆಯನ್ನೂ ಪಡೆಯದೆ. ಅಕ್ಷರಾಭ್ಯಾಸವೇ ಪರಿಣತಿಯೆಂದುಕೊಂಡಿರತಕ್ಕವರು ಕವಿಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ತೊಡಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆಯೆಂಬುದು ಚಿಂತೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಈ ಪಿಡುಗು ಸಂಸ್ಕೃತ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಕ್ರಮಿಸುತ್ತಿಡೆಯೆಂಬುದು ನಮ್ಮ ಕೊರಗು. ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಬಹುಕಾಲದಿಂದ ಬಹುಜನರ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಒಳಗಾದ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಸಾರವತ್ತಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಬಡಗಿಯೂಸಹ ತನ್ನ ಶಿಲ್ಪಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪರಿಣತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯದೆ ಮರಕೆತ್ತುವ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಕೈಹಾಕುವುದಿಲ್ಲ.

ಪ್ರಕೃತ, ಶ್ರೀಗುರುಕೃಪಾತರಂಗಿಣಿಯು ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ಕಾವ್ಯ. ಇಲ್ಲಿ ಬಳಸಿರುವ ವ್ಯತ್ಯಗಳು ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದವು. ಕವಿಸಮಯ ವನ್ನು ಪರಿಪಾಲಿಸಲಾಗಿದೆ. ವ್ಯಾಕರಣ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಮರಾದಯನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿಲ್ಲ. ಕವಿಯ ಶಬ್ದಸಂಪತ್ತು, ಕಲ್ಪನಾಸಾಮರ್ಥ್ಯ, ಅಲಂಕಾರವಿನ್ಯಾಸ, ಸಮುಚಿತ ವಾದ ಪದಶಯ್ಯೆ, ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಥಾಸರಣಿ-ಇವು ಮೆಚ್ಚತಕ್ಕವು. ಪ್ರಾಚೀನ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಾವ್ಯಗಳಿಗೆ ಸರಿದೂಗುವ ಅರ್ಹತೆಯುಳ್ಳ ಇಂತಹ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸ ಬಲ್ಲ ಕವಿಗಳು ಈಗಲೂ ಇದ್ದಾರೆಂಬುದು ಹೆಮ್ಮೆ ಪಡತಕ್ಕ ಸಂಗತಿ.

ಬಹು ನಾಯಕವಾದ ಕಾವ್ಯವೂ ಉಂಟು, ಕಾಳಿದಾಸಮಹಾಕವಿಯ ರಘು ವಂಶವು ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಥಮೋದಾಹರಣೆ. ಶ್ರೀಗುರುಕೃಪಾತರಂಗಿಣಿಯ ನಾಯಕ ರೆಲ್ಲರೂ ಮಠಾಧಿಪತಿಗಳಾದ ಯತೀಶ್ವರರು. ಪ್ರಧಾನವಾದದ್ದು ಶಾಂತರಸ. ಯತಿ ಪರಂಪರೆಯ ಸಾಧನೆ ಕಥಾವಸ್ತು. ಶ್ರೀಶಂಕರಭಗವತ್ಪಾದರ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ಅವರ ಶಿಷ್ಯರಿಂದ ಮಠದ ಸ್ಥಾಪನೆ, ಅನಂತರ ಬುದ್ಧಿಪೀಠಾಧಿಪತಿಗಳ ಚರಿತೆ ಇವಿಷ್ಟುಕಾವ್ಯ- ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತವಾಗಿವೆ. ರಘುವಂಶ ವ.ಹಾಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಮಚರಿತೆಗೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವಿದ್ದಂತೆ, ಈ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತ ಪೀಠದಲ್ಲಿರುವ ಪೂಜ್ಯ ಗುರುವರೈರಾದ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ ರಾಘವೇಂದ್ರಭಾರತೀಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳ ಚರಿತೆಗೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವು ಸಂದಿದೆ. ಈ ಚರಿತೆ ಕವಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾದ್ದರಿಂದ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ. ಹಿಂದಿನ ಯತೀಶ್ವರರು ತಪಸ್ವಿಗಳೂ ಮಹಾಮಹಿಮರೂ ಆಗಿದ್ದು ಹಲವಾರು ಪ್ರಶಂಸನೀಯಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ್ದರೆಂಬುದು ಸುನಿಶ್ಚಿತ.

ಯತೀಶ್ವರರೇ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಥಾನಾಯಕರಾದಾಗ ಶಾಂತರಸವು ಪ್ರಧಾನಸ್ಥಾನ ವನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಹಜ. ತಪೋಮಹಾತ್ಮ್ಯದ ನಿರೂಪಣೆ ಬಂದಾಗ ಅದ್ಭುತ ರಸವು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಮಿಂಚುತ್ತದೆ. ಧರ್ಮನಿಷ್ಠೆ, ವೈರಾಗ್ಯ, ಔದಾರ್ಯ, ಕಾರು ಣ್ಯ, ವಿದ್ಯಾ ಮಹಿಮೆಗಳು ಈ ಯತೀಶ್ವರರಲ್ಲಿ ಕೀರ್ತನೀಯ ಅಂಶಗಳು. ಗುರು ಭಕ್ತಿ, ಕರ್ಮನಿಷ್ಠೆ, ಸತ್ಕಾರ್ಯ ಪ್ರವಣತೆ - ಮುಂತಾದವು ಭಕ್ತರಲ್ಲಿ ವರ್ಣನೀಯ ವಿಷಯಗಳು. ಶೃಂಗಾರ ವೀರಾದಿಗಳ ಪ್ರಸಕ್ತಿಯೇ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಕವಿಯು ಜಾಣ್ಮೆ ಯಿಂದ ಇದೊಂದು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಕಾವ್ಯವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದೆ.

ಶ್ರೀ ರಾಮಚಂದ್ರಾಪುರದ ಮಠದ ಇಷ್ಟದೇವತೆಯಾದ ಶ್ರೀರಾಮನ ಸ್ತುತಿ ಯಿಂದ ಕಾವ್ಯವು ಆರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ-

ಯನ್ನಾನು ಕೀರ್ತನರಸಾಪ್ತ ತಚಿತ್ತವೃತ್ತಿ-

ನಿಷ್ಕಲ್ಮಶಃ ಕುಲಸತಿಃ ಪ್ರಥಮಃ ಕವೀನಾಮ್ |

ಶಾನಾಯಾಣಂ ನವರಸಾಂಬುನಿಧಿಂ ವ್ಯಕಾನೀತ್

ತಂ ರಾಮಚಂದ್ರನುನಿತಂ ಪ್ರಥಮಾಮಿ ನೂರ್ಧ್ವಾ ||

ಈ ಮಂಗಳಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಓದುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ ಕಾವ್ಯದ ಮಂಜುಳತೆ ಗೊತ್ತಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತದೆ. ಚರಿಗೆಯ ಅನ್ನ ಪಕ್ಷವಾಗಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯಲಂ ಒಂದು ಅಗಳು ಸಾಕಾಗುತ್ತದೆ. ಚಂದ್ರಮೌಳೀಶ್ವರನ ಲಿಂಗವು ಭಗವತ್ಪಾದಾಚಾರ್ಯ ರಿಂದಮಠಕ್ಕೆ ಅನುಗೃಹೀತವಾದದ್ದು. ಚಂದ್ರಮೌಳಿಯು “ಘನಚಿತ್ಪ್ರಕಾಶ” ನಾದ್ದರಿಂದ ಲೋಕಾಂಧಕಾರದಂತಿದ್ದ ಅಂಧಕಾಸುರನನ್ನು ಲೀಲೆಯಿಂದ ಸಂಹರಿಸಿದನು. ಶಿವನು “ಕರುಣಾಂಬುರಾಶಿ” ಯಾದ್ದರಿಂದಲೇ ಲೋಕದ ಅಂಧಕಾರವನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸುವುದು ಅವನ ಕರ್ತವ್ಯವಾಯಿತು. ಚಂದ್ರನು ಮೌಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದುದರಿಂದ ಅಂಧಕಾಸುರನನ್ನು ಸುಟ್ಟರೂ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಉರಿ ತಾಗದೆ ತಂಪಾದ ಬೆಳದಿಂಗಳು ಹರಡಿತೆಂಬುದು ಎರಡನೆಯ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾದ ಕವಿಯ ಆಶಯ. ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಳಸಿದ ಪದಗಳು ಎಷ್ಟು ಅರ್ಥಪುಷ್ಟವಾಗಿವೆಯೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದು ಸಹೃದಯನು ಆನಂದಿಸಬಲ್ಲ.

‘ಕ್ವಾಹಂ ಮಂದಮತಿಃ ಕ್ವಾಯಂ ಮಹಿಮಾ ಸದ್ಗುರೋರ್ಮಹಾನ್’ ಎಂದು ತಿಳಿಸಿರುವ ಕವಿನಿಷ್ಠ ಎನೆಯದಲ್ಲಿ ಮಹಾಕವಿಕಾಳಿದಾಸನ “ಕ್ಷ ಸೂರೈವೈಭವೋ ವಂಶಃ” ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದ ಛಾಯೆ ಇದ್ದರೂ ನೂತನ ನಿದರ್ಶನಪ್ರದರ್ಶನದಿಂದ ಮನೋಹರವಾಗಿದೆ. ಮೂಲಮಠ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಮಹಾಕಾರಣ ಸ್ಥಾನರಾದ ಶ್ರೀಶಂಕರ ಭಗವತ್ಪಾದರ ವರ್ಣನೆ ನಿಸ್ಸೃತವಾಗಿದ್ದರೂ ಪ್ರಕೃತೋಚಿತವೇ ಸರಿ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತವಾದ ಶ್ಲೋಕಗಳ ಪೌಢಿಮ ಪ್ರಸನ್ನರಮಣೀಯವಾದದ್ದು. ‘ಕಲ್ಲೋಲ ಮಾಲವರಂಜಾಲಯತೀರಚಾರೀ (೧-೨೦), ದ್ರಾಕ್ಷೀಕ್ಷು ಮುಗ್ಧಮಧು ಸಂನಿಭವಾಕ್ ಪ್ರವಾಹೈಃ (೧-೪). ಕಲ್ಲೋಲಫೇನಿಲ ಜಲೋತ್ತಿರಸಿಂಧುಕೂಲೇ’ (೧-೩೨) ಮುಂತಾದಪದರಚನೆಯು ಶಿಶುಪಾಲವಧಾದಿಪ್ರಾಚೀನಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳ ಸ್ಮರಣೆಯನ್ನು ತರುತ್ತದೆ.

ರಘುವಂಶದ ಹದಿನೇಳನೆಯ ಸರ್ಗದಿಂದ ಕಥೆ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಮುಂದುವರೆಯುತ್ತದೆ. ಕುಶಪುತ್ರನಾದ ಅತಿಥಿಯಿಂದಾರಂಭಿಸಿ ರಘುವಂಶದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಬಹುಸಂಖ್ಯೆಯ ರಾಜರನ್ನು ನಾಮ ಕೀರ್ತನ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಾ ಅವರಲ್ಲಿದ್ದ ವಿಶೇಷ ಗುಣಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರವಿತ್ತಿತೋರಿಸುತ್ತ ಕಾಳಿದಾಸನು ಶೀಘ್ರಗಾಮಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. “ವ್ಯಾಸಸಮಾಸಾಭ್ಯಾಂ” ಎಂಬ ನ್ಯಾಯವನ್ನು ಮಹಾಕವಿಯು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಂತೆಯೇ ಪ್ರಕೃತ, ಕವಿಯು ಭಗವತ್ಪಾದರ ಶಿಷ್ಯರಾದ ಶ್ರೀವಿದ್ಯಾನಂದಸ್ವಾಮಿಗಳಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಕರಕಮಲ ಜನ್ಮರಾದ ಅನೇಕ ಯತೀಶ್ವರರನ್ನು ನಾವಂಗ್ರಾಹವಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತ ಮುಂದುವರೆಯುವುದು ಕಾವ್ಯಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಅನುಸರಿಸ ಬೇಕಾದ ಒಂದು ಚಾತುರ್ಯ ವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ, ಈ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ನೋಡಬಹುದು.

ಚಿದ್ವಿಧಾಖ್ಯಾನ್ನಿ ಜಕುಲಗುರೋಃ ಪ್ರಾಪ್ತತುರ್ಯಾಶ್ರಮು ಶ್ರೀಃ
 ಗೋಕರ್ಣೇಽಸ್ಮಿನ್ ಮಠಪತಿರಭೂದ್ರಾಘನೇಶಾಭಿಧಾನಃ |
 ತೇನೋನ್ನೀತಃ ಕಿಲ ಸುಮನಸಾಽದ್ವೈತಸಿದ್ಧಾಂತಸಾರಃ |
 ಸ್ತಂಭೀಭೂತೋ ಯದಿಹ ಮುಖರಃ ಶೂನ್ಯವಾದಿಸ್ರವಾಡಃ ||

೨-೯

ವಿಶೇಷವೇನೆಂದರೆ, ರಘುವಂಶದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನ ತರುವಾಯ ಆತನ ವಂಶೀಯರ ರಾಜಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಆತನ ಔನ್ನತ್ಯಕ್ಕೆ ಏರದೆ ಹೋದರು. ಗುಣ, ಕೀರ್ತಿ, ಪೌರುಷಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರಮೇಣ ಹ್ರಾಸ ಉಂಟಾದ ಅನುಭವ ಓಸುಗರಿಗೆ ಆಗುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಈ ಅವನತಿಪ್ರವಾಹವು ಹರಿಯುತ್ತ ಅಗ್ನಿವರ್ಣನಲ್ಲಿ ಸಮಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಗುರುಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಾದರೋ ತಪೋವಿದ್ಯಾದಿ ಮಹಾ ಗುಣಪ್ರವಾಹವು ಯಾವ ಹ್ರಾಸವನ್ನೂ ಅನುಭವಿಸದೆ ಏಕರೂಪವಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಕೆಲವೆಡೆ ಈ ಪ್ರವಾಹವು ತನ್ನ ನಿರ್ಮಲ ಜಲವನ್ನು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿಸಿ ಕೊಂಡು ಮಹಾನದಿಯಾಗಿ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತ ಬಂದಿದೆ. ಕ್ರಮವಾಗಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಆಚಾರ್ಯರ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾದ ವರ್ಣನೆ ಮೊದಲನೆಯ ಎರಡು ತರಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ.

ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರಭಾರತೀಸ್ವಾಮಿಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ದಂತಸಿಂಹಾಸನದ ವರ್ಣನೆಯು ಕಾವ್ಯದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಮನೋಹರವಾಗಿದೆ. ಮಠದ ಪಟ್ಟಿದಾನೆ ಮೃತವಾದ ಮೇಲೆ ಅದರ ದಂತಗಳಿಂದಲೇ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಫಲಕಗಳಲ್ಲಿ ರುವ ಕೆತ್ತನೆಗಳಿಂದ ಭೂಷಿತವಾದ ಸಿಂಹಾಸನವಿದು. ಶ್ರೀಮಠದ ಭಕ್ತರಾದ ಹೊಸ ಬಾಳೆ ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಸೊರಬದ ಹಿರಣ್ಯಪ್ಪ ಎಂಬ ವಿಖ್ಯಾತ ಶಿಲ್ಪಿವರರು ವಿಸ್ಮಯಾವಹವಾದ ಶಿಲ್ಪವನ್ನು ಕೆತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಬಗೆಯ ಕಲಾ ಪ್ರಾವೀಣ್ಯವು ಅನ್ಯತ್ರ ದುರ್ಲಭ. ರಾಮಾಯಣ ಮಹಾಭಾರತಾದಿಗಳ ಮುಖ್ಯ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿರುವ ಈ ದಂತ ಶಿಲ್ಪವು ಬೇಲೂರು, ಹಳೇಬೀಡುಗಳಲ್ಲಿ ರುವ ಶಿಲಾಶಿಲ್ಪದ ಘನತೆಗೆ ಏರಬಲ್ಲದು, ಕವಿಯ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಇದರ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಸವಿಯಬಹುದು-

ದೇವ ಶಿಲ್ಪಿಯಾದ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನು ಜಗತ್ತಿಗೆ ತನ್ನ ಕೌಶಲದ ಒಂದು ಅಚ್ಚರಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಶಿಲ್ಪವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿರಬೇಕು-

ತ್ವಷ್ಟಾ ನೂನಂ ನಿಖಿಲಜಗತೀಂ ಕೌತುಕಂ ದರ್ಶಯಿಷ್ಯನ್
 ನವ್ಯಂ ಕಾವ್ಯಂ ವ್ಯರಚಯಾದಿದಂ ಧಿವ್ಯಶಿಲ್ಪಾಪದೇಶಮ್ |

೨-೨೯

ಈ ಶಿಲ್ಪವನ್ನು ನವ್ಯಕಾವ್ಯವೆಂದಿರುವುದು ತುಂಬ ವ:ನೋಜ್ಞವಾಗಿದೆ. ರಾ:ನಾಯಣ ಮಹಾಭಾರತಗಳ ಪ್ರತಿಕೃತಿಯಾಗಿ ರಸ ಭಾವ ಘನವಾದ ಈ ಚಿತ್ರಗಳ ಸಮುದಾಯ ಒಂದು ಕಾವ್ಯವೇ ಸರಿ. ಇದು ದೃಶ್ಯಕಾವ್ಯ! ಇಲ್ಲಿ “ದೃಶೇಶ್ಚ” ಎಂಬ ವಾರ್ತಿಕದಿಂದ “ನಿಖಿಲ ಜಗತೀಂ ಕೌತುಕಂ” ಎಂಬ ಎರಡು ಕರ್ಮಗಳು ಬಂದಿವೆ— ಎಂಬುದನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿಡಬೇಕು. ಸಿಂಹಾಸನದ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ ಉಪಮಾ ರೂಪಕ ಉತ್ಪ್ರೇಕ್ಷೆ ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಗಳು ಯಥಾರ್ಥವಾದವು. ಈ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತುತವಾದ, ಒಂಭತ್ತು ಶ್ಲೋಕಗಳು ಕವಿತಾಸಾವರ್ಧ್ಯಕ್ಕೆ ಉತ್ತಮ ನಿದರ್ಶನಗಳು. ಈ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಸಂದರ್ಶಿಸಿರಬಹುದಾದ ಯಾರೂ ಈ ವರ್ಣನೆಗಳು ಕವಿಕಲ್ಪನಾಮಾತ್ರಗಳೆಂದು ಹೇಳಲಾರರು.

ಬಹಳ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಈ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ನೋಡಿದ ನೆನಪು ಈ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವಂತೆ ಈಗ ನನ್ನನ್ನು ಚೋದಿಸಿತು—

ಅನ್ಯತಸಿಂಧು ಸಮುದ್ಗತ ವೀಚಯೋ
ಹಿಮಕರಸ್ಯ ಕರೈಃ ಕಲಿತಾ ಭೃಶಮ್ |
ನನು ಮಯೇನ ಘನತ್ವಮನಾಸಿತಾ
ವಿದಧಿರೇ ಮನಸಾ ನವನೂರ್ತಯಃ || ೧

ಕಿಮು ಸುಧರ್ಮ ವಿಭೂಷಣನಾಸನಂ
ಸುರಪತೇರ್ವ ಚನಾದಮರಾಂಗನಾಃ |
ಮೃದುಲಹಸ್ತಸಮುದ್ಧೃತನಾದರಾತ್
ಗುರುಪದೇ ವಿನಿವೇಶ್ಯ ದಿವಂ ಯಯುಃ || ೨

ನಯನನೋಹನ ಶಿಲ್ಪ ಕಲಾಗೃಹೇ
ಭುವನಭಾಗ್ಯಬಲೇನ ಸಮಾರ್ಜಿತೇ |
ಅವಹಿತಾಶ್ಚಿ ರದರ್ಶನಕೌತುಕಾತ್
ಅನಿಮಿಷಾ ನಿಮಿಷಾದಭವನ್ ಜನಾಃ || ೩

ಅಹಹ! ಭಕ್ತಿರಹೋ! ಗಜಸತ್ತಮಃ
ಸ್ಥಿರಮನಾಪ ಯಶೋ ಗುರುಸೇವಯಾ |
ಪುನರನೇನ ಪರಿತ್ಯಜತಾ ತನುಂ
ರುಚಿರದಂತಯುಗಂ ಗುರನೇರ್ಷಿತಮ್ || ೪

ಮೂರನೆಯ ತರಂಗದಲ್ಲಿ ಈ ಪರಂಪರೆಯ ಮೂವತ್ತೈದನೆಯ ಆಚಾರ್ಯರಾದ ಅದ್ವೈತನ ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರಭಾರತೀಸ್ವಾಮಿಗಳ ಪೂರ್ವಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿ

ದಂತೆ ಜನನ. ಬಾಲ್ಯ, ವೇದಾಧ್ಯಯನ, ಅವರನೇಲೆ ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರಭಾರತೀ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಕೃಪಾದೃಷ್ಟಿ, ಶ್ರೀಮಠದ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ ಆಯ್ಕೆ, -ಮುಂತಾದ ವೃತ್ತಾಂತಗಳೂ ಅನಂತರ ಸಂನ್ಯಾಸದೀಕ್ಷಾರ್ಪಣೆಕವಾಗಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಪೀಠಾರೋಹಣವೂ ಸುಂದರವಾಗಿ ನಿರೂಪಿತವಾಗಿವೆ. ಗುರುಗಳು ಪಟ್ಟಾಭಿಷಿಕ್ತರಾದಾಗ ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಉಪದೇಶವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವ ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಶಬ್ದಾರ್ಥಗಳೆರಡ ರಿಂದಲೂ ಮನೋಹರವಾಗಿದೆ. ಇದೊಂದು ಉದಾಹರಣೆ-

ಜ್ಞಾನಿನೋ ಹ್ಯಕಿಂಚನಾ ಸದ್ಯವಯೋಗ ಚಿಂತನಾಃ

ಭೋಗಿಶಾಯಿನೋ ಹರೇರ್ನಿಯೋಗಭಾಗಿನಃ ಕಿಲ |

ಲೋಕಸಂಗ್ರಹಂ ಪುನಶ್ಚಿಕೀರ್ಷವೋಽದ್ಯ ಯೋಗಿನಃ

ಕರ್ತುಣಿ ಸ್ವತಃ ಶ್ರವ್ಯತ್ತಿನಾಪ್ನುವಂತ್ಯಕಾಮನಾಃ || ೩-೮

ಇಲ್ಲಿ ಬಳಸಿರುವ ಪುಚ್ಚಾಮರ ವೃತ್ತಗಳು ಶ್ರವಣಪೇಯಪಾದವುಗಳು. ಪಂಚಚಾಮರವೃತ್ತಕ್ಕೆ ಎರಡು ಲಕ್ಷಣಗಳಿಂಟು.

“ರಾಜ್ಜರೌ ಜರೌ ಯದಾ ತದಾ ಹಿ ಪಂಚಚಾಮರಮ್” ಎಂಬುದೊಂದು,

“ಜರೌ ಜಗೌ ಜಗೌ ಯದಾ ತದಾ ಹಿ ಪಂಚಚಾಮರಮ್” ಎಂಬುದಿನ್ನೊಂದು.

ಈ ಒಗೆಯಾದ ಎರಡು ಲಕ್ಷಣಗಳ ಪಂಚಚಾಮರಗಳು ಈ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಂದಿವೆ. ಮೂರನೆಯ ತರಂಗದ ಕಡೆಯ ಶ್ಲೋಕವು ಸ್ವಗೃಹಾ ವೃತ್ತದಲ್ಲಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ ಪುಚ್ಚವ್ಯಂತಪವಮಾಲೆಗಳ ಸೌಂದರ್ಯವು ಕಾವ್ಯಜ್ಞವಾತ್ಸ್ರ್ಯಗೋಚರ. “ಶಾಂತಾತ್ ದಾಂತಾತ್ ದಯಾದ್ರಾತ್ ಯತಿಕುಲ ಮಹಿತಾತ್ ರಾಮಚಂದ್ರಾತ್ ಬುಧೇಂದ್ರಾತ್”

ನಾಲ್ಕನೇ ತರಂಗವು ಬಹಳ ದೊಡ್ಡದು, ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರಭಾರತೀಗಳ ತಿರೋಧಾನ, ಕಾಶಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಸಗಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ವರ್ತಮಾನಶ್ರೀಗಳವರ ಆಗಮನ, ಮಠದ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿದ್ದ ಅವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಮತ್ತೆ ಶ್ರೀಗಳವರು ಕಾಶಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿ ನಾನಾ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ನಿಷ್ಕಯಿಂದ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿ ಗಳಿಸಿದ ಪಾಂಡಿತ್ಯ- ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಷಯಗಳು ಪ್ರಸ್ತುತವಾಗಿವೆ. ಲಲಿತಪದಪುಂಜಗಳಿಂದ ರಂಜಿತವಾದ ಮಾಲಿನೀ ವೃತ್ತಗಳು ಇಂಪಾಗಿವೆ. ಪ್ರೌಢಶಾಸ್ತ್ರಾಧ್ಯಯನಕ್ಕಾಗಿ ಕಾಶಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂಬ ತವಕದಿಂದ ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಗಂಗಾನದೀದರ್ಶನವಾಗುವುದೆಂಬ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀಗಳವರ ಬಯಕೆಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವ ಶ್ಲೋಕವಿದು-

ಹರಿಪದನಖಕಾಂತಿಸ್ವಚ್ಛಪೂರಂ ವಹಂತೀ

ತುಹಿನೆಕಿರಣಮಾಲೇರ್ಮಸ್ತ ಕಾನ್ವಿಷ್ಯಂತೀ |

ಶಿಶಿರಶಿಖರಿಸಾನುಪ್ರಾಂಗಣಾಂತರ್ಲತಂತೀ

ಶಿಶಿರಯತು ದೃಶೌ ನೇ ಸಾ ಸ್ರವಂತೀ ಕದಾ ವಾ ||

ಐದನೆಯ ತರಂಗದಲ್ಲಿ ಮಧುರವಾದ ಶಿಖರಿಣೀ ವೃತ್ತಗಳೂ ಆರನೆಯ ತರಂಗದಲ್ಲಿ ಗುಘೀರ ಪವನಾಃ ಪುಳ್ಯ ಶಾರ್ದೂಲ ವಿಕ್ರೇಡಿತಗಳೂ ಹೃದಯಾಗಮವಾಗಿವೆ. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀಗಳವರು ಉಡುಪಿ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಭೇಟಿ ನೀಡಿದ ಸಂದರ್ಭವು ಉಲ್ಲೇಖನೀಯವಾದದ್ದು. ಮಹಾನದೀಪ್ರವಾಹಗಳಂತೆ ಅಡೆತಡೆಯಿಲ್ಲದೆ ಈ ಛಂದಸ್ಸುಗಳು ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತವೆ ಇವನ್ನು ಓದುವಾಗ ನದಿಯಲ್ಲಿ ನಾವು ಉಲ್ಲಾಸದಿಂದ ಈಜಿ ಕೊಂಡು ಹೋದಂತೆ ಪ್ರತೀತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಎರಡು ತರಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಈಗಿನ ಶ್ರೀ ರಾಘವೇಂದ್ರಭಾರತೀಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳ ತಪಃ ಸಿದ್ಧಿಯು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸಿದೆ. ಶ್ರೀ ಶ್ರೀಗಳವರು ಕೈಗೊಂಡ ಮಠಗಳ ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ, ಧರ್ಮ ಪ್ರಸಾರಕ್ಕಾಗಿ ಕೈಗೊಂಡ ನಿರಂತರವಾದ ಪಠ್ಯಟನ, ಶಿಷ್ಯರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಾತ್ಸಲ್ಯ, ವಿದ್ಯಾಸರಲ್ಲಿ ಆದರ, ವಿದ್ಯಾಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆ, ವೈದಿಕರಲ್ಲಿ ಗೌರವ, ವೇದೋಕ್ತ ಕರ್ಮಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆ, ದೇವತಾ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ- ಮೊದಲಾದ ದೈವೀಸಂಪತ್ತು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಈ ಕಾವ್ಯದ ಪ್ರಧಾನ ಕಥಾನಾಯಕರು ವರ್ತಮಾನ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀಗಳವರೇ ಎಂಬ ಕವಿಯ ಆಶಯವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.

ಈ ಕಾವ್ಯದ ಸೌಂದರ್ಯದ ಗುಣವನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸಿದರೆ ಈಬರವಣಿಗೆ ಇನ್ನೂ ದೀರ್ಘವಾದೀತು. ಪ್ರಕೃತೋಚಿತವಾಗಿ ಮೆಚ್ಚಿಗೆಯ ನಾಲ್ಕು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳುವುದೇ ನನಗೆ ಉದ್ದಿಷ್ಟವಾದದ್ದು. ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ ರಾಘವೇಂದ್ರ ಭಾರತೀ ಸ್ವಾಮಿಗಳವರಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿದ ಅನುರೂಪವಾದ ಪ್ರಶಂಸಾರ್ಥ ಕಾವ್ಯವಿದು.

ಗ್ರಂಥಕರ್ತರ ಪರಿಶ್ರಮವು ಸಾರ್ಥಕವಾಗಬೇಕಾದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ಬಲ್ಲ ಕಾವ್ಯ ರಸಿಕರು ಇವನ್ನು ಓದಿ ಆನಂದಿಸಬೇಕು. ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾಗದವರಿಗಾಗಿ ಗ್ರಂಥಕರ್ತರೇ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಸರಳವಾಗಿ ಮೂಲವನ್ನು ಅನುವಾದಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ ಸಮಸ್ತ ಶಿಷ್ಯವೃಂದದವರು ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರಾಪುರ ಮಠದ ವೈಭವವನ್ನು ವರ್ತಮಾನ ಶ್ರೀಶ್ರೀಗಳವರ ಸಾಧನಭೂಮಿಗಳನ್ನೂ ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಲು ಈ ಕಾವ್ಯವು ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ವಾಚ್ಛಯಕ್ಕೆ ಬೆಲೆ ಬಾಳುವ ಗ್ರಂಥವನ್ನರ್ಪಿಸಿದ ವಿದ್ವಾನ್ ಭಾಸ್ಕರಭಟ್ಟರ ಲೇಖನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ.

ಮದ್ಗುರುಕೃಪಯೋದ್ಭೂತಂ ಚಿದ್ಧನಸದ್ವಸ್ತುಲಂಕರಣಮ್ |
ಭಾಸ್ಕರಕರಸಂಭಿನ್ನಂ ಭಾತಿ ಚಿರಂ ಭೂತಲೇ ನಚೇಪದ್ಧಮ್ ||

